

מסכת חולין צ"ג-צ"ט		
בס"ד, ד' אייר תשס"ד		
השבוע בגליון		
♦ טעות איומה בזהוי גיד הנשה ♦ לצאת ידי חובה למהדרין באתרוג פסול ♦ חוטי ציצית כשרים ופסולים שהתערבו ♦ מצה שלא "לשמה" שהתערבה בחבילת מצות ♦ מהודרות ♦ אתרוג פסול שהתערב בערימת אתרוגים מהודרים ♦ ביטול ברוב מקנה הגדרה חדשה למיעוט?	♦ דג כשר בלבד מהווה סכנה בתערובת בשר ודגים ♦ האם בימינו חלפה סכנת תערובת בשר ודגים? ♦ הפתרון הפשוט שהתגלה לאחר שנים רבות של פליאה	♦ מריטת נוצות התרנגול לפי ההלכה ♦ אין לשרות את העוף במים רותחים ♦ השריית העוף במים קרים מאד ♦ 'סודות' מקצועיים - כך תמרוט נוצות בקלות ♦ תערובת בשר ודגים אסורה לעולם? ♦ ארס נחש - המסוכן ביותר ♦ יש להבדיל בין מאכל מסוכן לבין תערובת מסוכנת

דבר העורך

סיפור מהג'ונגל

המכתב הבא, ממתין בארכיונו זה למעלה משנתיים ימים. הוא נכתב על ידי יהודי יקר עד למאד, אשר בשנים האחרונות זכה להתחמם לאורה של תורה, ובאחד הימים, לאחר שזכה לסיים מסכת במסגרת הדף היומי, הוא העלה על הכתב את רגשותיו הגואים, בצורת סיפור מעניין. לא כל מכתב הנשלח אל המערכת מתפרסם בטור זה, וכך גם מכתב טאה זה מצא את מקומו בארכיון המסודר להפליא של "מאורות הדף היומי".

השבוע עלעלתי במכתבי הארכיון, כדי לדלות מידע על נושא מסויים, ושבתי ונתקלתי במכתב הישן ההוא, מלפני שנתיים. קראתי אותו שנית, וידעתי כי הגיע יומו.

הוא מתח את איבריו הלאים והביט סביבו. שנת הלילה הרוחשת בינות לאלפי היצורים המעופפים בגדלים שונים שסובבו את אוהל המשלחת, לא היתה מן הטובות שחוה בימי חייו, אך האווירה היתה פסטורלית. מדהימה.

שמש אדומה בצבע מעבר לרכס הרי הגעש הכבויים בגבול טגוניה קניה, ויצרה משחק של אור וצל על אדמת הסלעים הנדירה אשר הצמיחה סוגים שונים של צמחי עשירה.

כאן, בלבה של אפריקה, בחברת מספר לבנים משוגעים לדבר, הוא זכה לחוות את הטבע במלא עוצמתו. מבוקר עד ליל הם מוללו בידיהם צמחים שונים ומשונים בסוונת הדשאים, המבורכת בעשבי מרפא מזנים רבים, במטרה להשלים מחקר רחב היקף על סוג מסויים של צמחי מרפא. **למרגלותיו** של הר געש קטן, הם הקימו את בקתם הדלה, ובסתר ליבו הודה, כי לו היה יודע מראש באילו קשיים יתקלו במקום זה, ספק אם היה גורר את עצמו להרפתקה זו. התנאים לא היו קלים. מזג האוויר היתל בהם ללא הרף, יתושים טורדניים טשטשו את חוש שמיעתו זה מכבר, והילידים המקומיים, שלא זכו לסייע בשכר לחברי המשלחת, תרמו את שלהם, בהערמת קשיים שונים ומשונים, החל מפיוור אבקה בעלת ריח מצחין באיזור הצמחים, וכלה בהטיית זרם השופכן של הכפר, ליד מקום שנתם של הפולשים.

חבריו עדיין לא התעוררו. הוא הרים את מכסה האוהל, שפת מי נחל צוננים לתוך פיגין והצית אש בזרדים יבשים שליקט סביבות האוהל. כשכוס קפה מהביל בידיו, יצא מיועדו את האוהל לעבר סלע רחב, עליו אהב לשבת ולהשקיף על המרחבים.

כעבור זמן מה הוא שב אל האהל ולחרדתו שמע קולות לחשים בתוכו בשפה המקומית. הוא לא נמנה על סוג האנשים הששים אלי קרב, ולפיכך רווח לו בעת שנוכח כי הילידים שפלשו אל הבקתה אינם נושאים עליהם כלי זין כל שהם, אלא הם מרוכזים, ראשם ורובם, סביב חפץ כל

דף צג/ב מיקפא קפי ואסור

מריטת נוצות התרנגול לפי ההלכה

מספר דפים בסוגייתנו מוקדשים לאופני הוצאת הדם מבשר בעל חיים שנשחט. כידוע, יש למלוח את הבשר כדי להפריש ממנו את הדם האסור באכילה על ידי המלח השואב את הדם. המליחה אינה כל יכולה. בסוגייתנו נאמר, כי בשר שהתבשל, דמו נצמת בתוכו ואינו יוצא על ידי מליחה, ולפיכך, אסור לבשל את הבשר לפני מליחתו, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' ס"ח).

עד לפני מספר עשרות שנים היו רוכשים עוף, מוליכים אותו אל השוחט שגם היה בודקו, ולאחר מכן היו מובילים אותו אחר כבוד אל מורטי הנוצות, אשר תפסו את מקומם בשווקים השונים, ומרטו את הנוצות במיומנות.

לא קלה היא מריטת הנוצות: מלאכת מריטת הנוצות אינה פשוטה כל עיקר. כל נוצה בוקעת מתוך שלפוחית מלאה העטוייה ברקמת חיפוי, ותלישת הנוצה ממקום חיבורה צריכה להעשות באופן שהבשר שמתחת לנוצה לא ייתלש עמה, כדי שלא יבוא שכר הנוצה בהפסד הבשר.

אין לשרות את העוף במים רותחים: אחת הפעולות המקדימות הנהוגות בעולם למריטת הנוצות היא, השריית העוף במים רותחים. שלפוחית הנוצה מתרחבת בעקבות החום, מקום החיבור שבין הנוצה והשלפוחית מתרופף, או אז, המריטה נעשית קלה בהרבה. ברם, יהודים אינם עושים כן, שהרי השריית העוף במים רותחים מצמיחה את דמו בקרבו. אכן, בספר מנהגי מהרי"ל (הל' איסור והיתר משערי דורא אות י') מובא, כי לא התירו לשרות עופות במים רותחים "וואפילו לנישואין ולברית מילה שהרבו בעופות... אך הרבו נשים לתלוש הנוצות או השליכום לצוננין ומועיל להסרת הנוצות".

השריית העוף במים קרים מאד: הנה כי כן, המהרי"ל מצביע על פתרון חלופי שנהג בקהילות ישראל, להשליך את העופות "לצוננין, ומועיל להסרת הנוצות". אפשרות זו נחקרה בדורות האחרונים והתברר, כי ככל שטמפרטורת המים נמוכה יותר, מלאכת המריטה קלה יותר, והטמפרטורה המועילה ביותר למריטת נוצות היא בין 0 מעלות ל 8 מעלות, והיא מקבילה לתוצאה המתקבלת בהשריית העוף במים רותחים. ברם, התעורר חשש, שמא ההשרייה במים הקרים, גורמת גם היא להצמחת הדם ולמניעת זרימתו מן הבשר בשעת המליחה. חשש זה מבוסס על דברי המאירי (להלן קיגא), שכתב, כי כאשר מדיחים את הבשר לפני המליחה, לא ישהוהו במים יתר על המידה, כי קרירות המים מדבקת את הדם אל הבשר (עניי "בית יוסף" יו"ד תחילת סי' ס"ט, וט"ז שם סי' ל"ו ס"ק ה').

לפיכך, הונהג לשרות את העופות במים שחומם אינו פחות מ 6 - 7 מעלות, זאת, על פי דברי ה"בית יוסף" (שם), כי בארצות הקרות בלבד, בזמן הקור הגדול, יש לחשוש שהמים הקרים יצמיחו את הדם.

בעקבות הבעיות שבהשריית עופות במים, ניסו גורמים שונים לאתר חומרים כימיים שניתן יהיה לשרות בהם את העופות, כדי להקל את מריטת הנוצות, אך מבלי לגרום לשינויים בתכונות דמם. לבסוף, נוסה חומר בשם FSD הממיס את השומנים שבבסיס הנוצה, ולאחר בדיקה יסודית התברר, כי הוא אינו מצמיח את הדם.

'סודות' מקצועיים - כך תמרוט נוצות בקלות: מעניין לציין מספר 'סודות' הידועים לעוסקים במקצוע. א. מריטת נוצותיו של עוף שראשו בותר לאחר השחיטה, קלה יותר; הסיבה לכך אינה ברורה. ב. נוצותיהם של עופות זכרים נמרטים בפחות קושי מאלו של העופות הנקבות. ג. מריטת נוצותיהם של עופות מפורטמים קלה יותר. ה. עופות שגדלו על רפד, נמרטים ביתר קלות מעופות שגודלו בסוללות. בקיצור, המעוניין למרוט לבד את

נוצות העוף, ייטיב לעשות אם יבחר עוף זכר, כחוש, שגודל ברפד וראשו בותר לאחר השחיטה (ראה "מזון כשר מן החי" ח"ד פ"א, את הסיבות לכך, וראה שם בהרחבה בכל הנושא).

דף צ"א/א לטעמיה קפילא ארמאה

תערובת בשר ודגים אסורה לעולם?

ה"שולחן ערוך" פוסק (יו"ד סי' קט"ז סעי' ב'): "צריך לזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד, מפני שקשה לצרעת". חד קצר וברור. ה"ט"ז (שם סי' ק"ב) מוסיף על אתר, כי מאחר שחמירא סכנתא מאיסורא, גם אם דג התערב בבשר והדג בטל בו בשישים, או להיפך, אסור לאכול את התערובת, כפי שחכמים אסרו לשתות מים מגולים בכל מקרה, גם כאשר מדובר בכמות עצומה של מים, שארשו של הנחש בטל בהם באלף.

ארס נחש - המסוכן ביותר: אולם, הש"ך (ניקודות הכסף" שם) חולק על דבריו וסובר, כי דווקא ארס הנחש מסוכן ביותר וחזק, ומשום כך אינו בטל בשישים, אך שאר המאכלים המסוכנים שחז"ל אסרו את אכילתם, אם התבטלו בשישים, בטל איסורם.

יש להבדיל בין מאכל מסוכן לבין תערובת מסוכנת: חילוק נוסף בין ארס נחש לתערובת של בשר ודגים, אומר בעל ה"צפנת פענח" (סי' רס"ד). לדבריו, כי יש להבדיל בין המאכלים שאכילתם נאסרה מפני הסכנה. יש מהם המסוכנים בעצמם, כגון, ארס הנחש - הוא מסוכן מאד, ויש מהם שבפני עצמם אינם מזיקים כלל, כגון, בשר ודגים, אך בעירובם נוצרת סכנה. מעתה, מאכל המסוכן בעצמו, אינו בטל באלף, שהרי הסכנה קיימת. אך מאכלים שכל סכנתם היא מפני השילוב שביניהם, מפני התערובת, הרי שאם טעם הדג אינו מורגש בבשר, אין כאן תערובת, ומשכך, גם סכנה אין כאן.

והנה, בסוגייתנו מובא מעשה ברבי יוחנן אשר נכח ליד קדרת בשר בעת שנפל לתוכה דג בשם "כילכית", ורבי יוחנן הורה, כי אם ניתן לזהות את הדג ולהוציאו מן הבשר, וברור כי טעמו של הדג לא הותיר רושם על הבשר, ניתן לאכול את הבשר. הרי לנו קושיה חריפה על שיטת ה"ט"ז הנוקט, כי תערובת דגים ובשר כמוה כארסו של הנחש, ששניהם אינם בטלים לעולם - מדוע, אם כן, רבי יוחנן התיר את תערובת הדגים והבשר? (עיי' "צפנת פענח" שם).

ה"חתם סופר" צ"ל (עיי' שו"ת "דובב מישרים" ח"ג סי' ל"ט) אשר נשאל על כך, פירש את גמרתנו באופן שכזה, המשמיט את הבסיס לשאלתנו.

דג כשר בלבד מהווה סכנה בתערובת: זאת למודעי, כי הדג שעירובו בבשר מסכן את האוכל, הוא דג כשר בלבד, אך דג טמא שהתערב בבשר, אינו יוצר מאכל מסוכן (עיי' שם שהוכיח זאת מהר"ן במסכת ע"ז לה"א). מעתה, שאלתנו תקפה, כל עוד נניח כי ה"כילכית" שנפל לקדרת הבשר היה דג טהור, וכך אכן מפרשים חלק מן הראשונים (רש"י עבודה זרה ור"ן לט"ב, רמב"ם כמבואר בבי"י סי' פ"ג ובש"י שם סי' י"ח). אולם, רש"י (ד"ה "כילכית") מפרש, כי הוא "שקץ", דג טמא. נשמטת, איפוא, הקושיה מאליה. כל עיסוקו של רבי יוחנן בדג זה היה משום מאכלות אסורות ולא מפני הסכנה, ומאכלות אסורות, הלא בטלות בשישים לכל הדעות. ראוי להדגיש, כי רוב הפוסקים נוקטים להלכה שתערובת בשר ודגים, שהבשר או הדגים בטלים בשישים בדגים או בבשר, אינה אסורה (י"שמירת הגוף והנפש" סי' א' סעי' ד').

האם בימינו חלפה סכנת תערובת בשר ודגים? לקראת סיום נציין, כי הפוסקים מתייחסים לכך, שבמינו איננו רואים שאכילת בשר ודגים יחדיו גורמת למחלת הצרעת, ויש מן הפוסקים שכתבו, כי יתכן שבמינו הטבעים השתנו, ותערובת זו אינה מזיקה כל כך (עיי' "מגן אברהם" סי' קע"ג סי"א, ו"במשנה ברורה" שם סי' ג'). כמו כן, לשיטות מסוימות, דג אחד בלבד הוא המסוכן בתערובת בשר, ושמו "בינתא" (נע"ע "שמירת הגוף והנפש" סי' א' סי' א') [ראה עוד בנושא "בשר ודגים" ב"מאורות הדף היומי" קידושין דף ע"א מאמר "בהמות שאכלו סם מסוכן"].

דף פט"ב גיד הנשה... ונוהג בבהמה ובחיה. צ"ב שולח אדם ירך לנכרי... מפני שמקומו ניכר

הפתרון הפשוט שהתגלה לאחר שנים רבות של פליאה

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, חושף במהלך כתיבת הלכות ניקור, את הנהגתו המופלאה: "אין לסמוך בניקור, כי אם על בקי וירא שמים מרבים, ומיום עמדי על דעתי שלמדתי הלכות ניקור להיות בקי בהן ובשמותיהן, לא סמכתי על מנקר כי אם מה שהייתי מנקר בעצמי, ויגיע כפי אכלתי"! יראתו העצומה הביאתו לנקר בעצמו את הבשר שבא לפיו.

טעות איומה בזיהוי גיד הנשה: בתוך הדברים הוא מספר, כי אירע מעשה במנקר מומחה ויודע ספר, אשר גילה להוותו, כי במהלך השנים נפלה טעות איומה בזיהוי של גיד הנשה. המנקרים היו מנקרים גיד מסויים כגיד הנשה, בעוד שלמעשה, היה זה גיד תמים ואילו גיד הנשה נותר על מקומו ובני ישראל בכל מושבותם נכשלו באיסור תורה! הוא אָזַר את חלציו וסבב בתפוצות ישראל כדי להזהירם מפני המכשול הנורא. כבר עלה בידו להפיץ את דבריו בכל ארץ אשכנז ולהרעיש עולמות, בעת שהגיע לפראג העיר והציע את דבריו לפני רבי יהונתן אייבשיץ ולפני חכמי העיר. רבי יהונתן מספר בספרו "כרתי ופלתי" (כרתי סי' ס"ה סי"ק ט"ז), מספרי היסוד של הלכות יורה דעה, כי הוא דחאו בנקל. בחקירה קלה הוא גילה, כי הגיד שעליו הצביע המנקר כגיד הנשה, אינו מצוי אלא בבעלי חיים זכרים ולא בנקבות, וממילא לא יתכן שזהו גיד הנשה, שהרי נאמר בסמ"ג, שגיד הנשה נוהג בזכרים ובנקבות כאחד.

מסקנתו זו, מהווה נושא נכבד לדון בו בספרי הפוסקים.

שהוא שהיה בבקתה.

לאחר שאזר אומץ והבטיח לחזור למוטב בהזדמנות הראשונה, הוא נכנס חרישית אל הבקתה, ומצא את הילידים נועצים את מבטם במחשבו הניד, שהפץ אור קלוש באפלולית ששררה בבקתה. איש מהם לא דיבר, וברקע נשמע זמזום המאוורר הזעיר שבתוך המחשב, שהופר מפעם לפעם על ידי בעל כנפיים שחתך את האוויר.

"מה זה?", נשמע אחד מהם שואל את חבריו. הוא ידע את ניבם, וכמעט התאפק לענות לו, אך החליט להסות ולראות כיצד יתגלגלו העניינים.

לאחר לבטים ארוכים החליטו בני השבט, כי ככל הנראה הם ניצבים בפני עשית של האדם הלבן. כך הם מאירים את בתיהם הסיקו, נוכח האור החיוור שבקע מן המסך.

האמץ שבחבורה ניסה להרים את ה'פנס' והופתע להיווכח כי הוא כבד מאד. הוא הניח אותו בזהירות ובדממה, והפטיר, "גזיר העץ שלנו מאיר בעוצמה רבה יותר, והוא אינו כבד כל כך. מוזר".

אחד מחברי המשלחת הסתובב על יצועו, והילידים ביקשו להימלט על נפשם, אך למרבה התדהמה הם נתקלו במידעני שעמד שען על פתח הבקתה ושתה את שארית הקפה מכוסו.

- "מה לא הבנתם?" הוא פנה אליהם במאור פנים. זו היתה הזדמנות פז לרכוש את אמונם, והוא לא התכוון להחמיץ אותה.

- "אולי תאמר לנו, מה זה הדבר המזמזם הזה?"

- **בהתרגשות** רבתי הוא הזדקף על מקומו והכריז בפאתוס "מחשב!!" אחד היצירות השימושיות ביותר בעת האחרונה. קשה לדמיין את העולם המפותח בלעדיו. תזכרו היטב את השם הזה. מחשב".

המבוגר שבחבורה, והפיקח שבהם, המשיך להקשות. "אדוני. האור שהוא מפץ קלוש כל כך, אפילו לפלות את הכינים מן הבגדים אי אפשר לאורו. הרוח שהוא מייצר חלשה כל כך, שאין בכחה להניף זבוב קטן. על מה אתה מדבר, איזו יצירה שימושית?"

הוא לא ניסה להסביר מאומה. חברי המשלחת התעוררו באחת לקול צחוקו המתגלגל וצפו מבעד קורי השינה בחבורת הילידים שהביטה בו כעל אומלל, בעד צחוקו חולך וגובר.

★ ★ ★

האדם הינו מכונה מופלאה.

נשמה אלוקית המורכבת בגוף.

יכולותיו של גוף האדם מוגבלות ביחס לבעלי חיים שונים בעולמו. דג קרפיון העולה על שולחנו בשבת, אינו מתאמץ כשהוא שוחה במהירות המשתווה לזו של השחיין המהיר ביותר בעולם. הקוף נהנה מאד בשעה שהוא מנתר בין העצים, והוא אינו נאלץ להקדיש את מרבית שנות חייו לאימונים מפרכים כדי להצליח בפעולותיו. הפיל מרים בהיגך חדק משקל עצום, כזה שהאיש החזק ביותר בעולם יכול לקרוס תחתיו. האם צריך להמשיך? על חוש הריח של הכלב, או על נדידת העופות? דומה שלא.

בעלי החיים, מיטיבים, איפוא, לעשות את כל הפעולות הפיזיות שהאדם עושה, והם עושים זאת בצורה טובה יותר, באמצעים זולים בהרבה, אף על פי שהם מצויידים ביכולת שכלית עלובה.

יותר האדם מן הבהמה - אין.

מה נותר לו לאדם - המוח, כמובן.

המשכיל אשר יימשך אל החוכמה האלוקית האמיתית, אל תורתנו הקדושה, יעניק למכונה המופלאה שהופקדה בידיו את השימוש הנכון, ויפקי ממנה את התועלת הרצויה. הוא לא ישתמש בה בתור פנס ולא בתור מאוורר, אלא כבן אדם!

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואז נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. טל: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

תיקון בשולי המודעה

בקץ תרמ"ג ה"חפץ חיים" זצ"ל הדפיס את החלק הראשון של ספרו המפורסם כל כך - "משנה ברורה". הוא לא חס על כבודו, והיה סובב למוכרו בערים ובעיירות, וכמנהגו היה גם דורש בכל מקום ובאו.

בשהותו בעיר אחת הבחין במודעה על דלת בית הכנסת, בה נאמר כי מחבר "חפץ חיים" ו"משנה ברורה" על אורח חיים, ישא מדברותיו. מיד הוציא עפרון מכיסו ותיקן את האמור במודעה בהוסיפו מילים אלו: "לעת עתה הפועל רק חלק אחד של המשנה ברורה, עד סימן קכ"ח, והחלקים הבאים יופיעו בעזרת ה' לאחר זמן..." ("חפץ חיים ופועלו", ח"א ר"ד).

דף צה/ב ורב לא מיתנהי מסעודת הרשות **"ביצה" כל יום**

על חתנו של רבי עקיבא איגר זצ"ל, רבי שמואל בירנבוים זצ"ל, בעל "מעשה חושב" על ה"שער המלך", מסופר, כי לא אכל מעולם אלא בסעודת מצוה.

לפיכך מדי יום היה לומד ומסיים את מסכת ביצה, ואז היה יושב לאכול לסעודת היום שהיא סעודת מצוה.

והיה כאשר נטרד בענייני העיר והציבור ולא הספיק ללמוד במשך היום - לא אכל עד שעה מאוחרת!... (הקדמת מעשה חושב).

דף צה/ב ושמואל מת

הרמב"ם לא מת

בעת מלאת שמונה מאות וחמשים שנה לפטירת הרמב"ם, ניגשו אישים שונים לגדולי תורה ובקשו מהם מאמרים וחיידושי תורה לזכרו.

אחד מהם הגיב:

- **הנה** לראשונה שומע אני כי הרמב"ם איננו... (מהררי קדם, ח"ב).

דף צה/ב ש"מ נח נפשיה דשמואל

אני לא מאמין

הערצתו והתבטלותו של הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, ראש ישיבת קמניץ, למורו ורבו הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, אשר לימדו תורה בשיבת וואלאזין, היתה מבלי שיעור.

ביום מן הימים הודיעו לרבי ברוך בער, כי בעתונות הכללית התפרסם, שרבו ומורו הלך לבית עולמו. לתדהמת מקורביו, הוא הגיב בשוויון נפש והמשיך בשגרת יומו.

לאחר זמן הפועל רץ בהול מבריסק כדי להודיעו אישית על האבידה הגדולה, ורבי ברוך בער התעלף במקום.

לאחר מכן שאלוהו, הלא כבר קודם לכן נודע מהעיתונים דבר הפטירה מדוע...
לא החיר רבי ברוך מער לסיים את שאלתו, ונוף בהם, "מהעיתונים" הלא עיתונים אלו אסור לקרואם ואין להאמין להם כלל..." ("קדושת עינים").

דף צה/ב יוסף איננו ושמואל איננו

יוסף שמעון ובנימין

אביו של בעל "קצות החושן", הגאון רבי יוסף הכהן, היה מתגורר בקאליש. עוד שני "כהנים גדולים" גרו בעיר, רבי בנימין הכהן רפפורט בעל "גבולות בנימין", שכונה "המגיד", ורבי שמעון הכהן.

בתחילת שנת תקל"א הודיע רבי בנימין כי תגלה לו שמשימי כי גזירת דבר נגזרה על העיר, ועל מנת למונעה על כל תושבי העיר לעזוב את המקום, והוא ושני הגדולים האחרים יסתלקו לבית עולמם ויכפרו במוותם על הנגף. ורמזו נתן לדבר:

יוסף איננו, **ושמואל** איננו. ואת **בנימין** תקחו.

אכן ראשון נסתלק אבי הקצוה"ח, רבי יוסף, ב"יג חשוון, לאחריו רבי שמעון ב' כסלו, ורבי בנימין בכ"א כסלו.

הקצוה"ח בתחילת הקדמתו לספרו רומז על כך: "...מדבר מלשונות... בזכותא דידו ובזכות אבא מארי..." ("רווחא שמעתתא", הקדמה).

דף צה/א האוכל מגיד הנשה

גיד הנשה ותשעה באב

סיפר הגר"ח קנייבסקי שליט"א:

בספרים הקדושים נאמר שהאוכל מגיד הנשה, כאוכל בתשעה באב.

שאלתי את אבי, בעל הקהילות יעקב, לפשר הדברים, והוא השיבני:

ישנם שס"ה מצוות לא תעשה כמנין שס"ה ימות החמה. כל לאו מכוון כנגד יום מסוים. איסור גיד הנשה מכוון נגד תשעה באב, ולפיכך נמשלו זה בזה... ("פניני רביש קהילות יעקב", צב).

על עצם המסקנה, כי גיד הנשה מצוי בזכרים ובנקבות כאחד, איש אינו מערער. יש מספר הוכחות לכך. במשנתנו (צ/ב) נאמר, שמותר לשלוח ירך של בהמה לנוכרי, אף על פי שגיד הנשה לא נוקר ממנה, ואין לחשוש שיהודי יאכל ירך זה, מפני שניכר בו שלא נוקר. אם אכן, ירך של בהמה נקבה אינו מכיל את גיד הנשה, מדוע אין לחשוש שהגוי יתן ליהודי ירך של פר ויאמר לו כי הוא ירך של פרה? הרי לנו, כי גיד הנשה קיים הן אצל הזכרים והן אצל הנקבות (שו"ת "טוב טעם ודעת", לרבי שלמה קלוגר, מהדורא קמא סי' ק'). הוכחות נוספות לכך, ניתן למצוא בדברי ראשונים נוספים (עיי' דעת תורה למהרש"ם, יו"ד סי' ס"ה סעי' ה' שהביא הוכחה מתוסי' לעיל סט/א).

התעלומה שאפפה את דברי רבי יהונתן אייבשיץ, היא העובדה המתמיהה, כי בסמ"ג לא נזכר כלל שגיד הנשה נוהג בזכרים ובנקבות! כל שנאמר שם הוא, כי הן זכרים והן נקבות אסורים באכילת גיד הנשה... מכאן, ועד למסקנתו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, ארוכה הדרך וקשה.

התמיהה הלזו הסעירה רבים וטובים, עד שהיו שניסו ליישב זאת בדוחק בדרך הפלפול. לדבריהם, הדין היה נותן שרק בני ישראל ייאסרו באכילת גיד הנשה, ולא בנות ישראל, שהרי נאמר (בראשית לב/ל) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", כפי שלענין סמיכת הקרבנות, נתמעטו נשים מן הלשון "בני ישראל". ברם, הוא מחדש, כי מיעוט זה נדרש על ידי חז"ל רק בהלכות שבהן קיימת סברא לחלק בין אנשים לנשים. אכן, אילו גיד הנשה היה מצוי אצל שוורים בלבד, הוא אומר, היה מקום לומר שנשים פטורות מאיסור זה, משום שגיד הנשה נוהג בזכרים בלבד. מעתה, משהסמ"ג קבע שנשים אסורות אף הן לאכול את גיד הנשה, הרי לנו, שגיד הנשה מצוי גם אצל נקבות (עיי' שו"ת "חתם סופר" יו"ד סי' ס"ט, ועיי' בשו"ת "טוב טעם ודעת" שם, שתמה על הדברים, ועוד כתב שבאמת אין משפט זה "נוהג בזכרים ונקבות" לא בסמ"ג ולא בסמ"ק אלא בספר החינוך, עיי"ש עוד).

סה"נ במקום סמ"ג: דבריו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל באו אל מנוחתם בדורנו אנו. לידיו של יהודי תלמיד חכם הגיע עותק של הספר "כרתי ופלת" אשר היה מוחזק אצל מחברו, רבי יהונתן, ובשולי הדפים מופיעים הגהות ותיקונים של המחבר אשר תיקן את טעויות הדפוס שהשתרבבו לספרו. ובכן, תחת המילה "סמ"ג", תיקן הגאון ורשם "סה"נ". לא הסמ"ג, איפוא, הוא האומר שגיד הנשה מצוי אצל זכרים ואצל נקבות, אלא סה"נ - ספר הניקור - שם אכן נאמר במפורש, שגיד הנשה מצוי אצל זכרים ואצל נקבות... (עיי' שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ח סי' כ"ה).

דף צה/ב ברובא בטיל. דף צט

לצאת ידי חובה למהדרין באתרוג פסול

סוגיות רבות בש"ס עוסקות בהלכות תערובת של איסור והיתר, כמו גם סוגייתנו. הלכות אלו עוסקות בחפצים ומאכלים שהתערבו, וכגון, תערובת שנוצרה ממאכל איסור וממאכל היתר, הרי המיעוט בטל ברוב. אם מאכל ההיתר הוא הרוב, בטל מיעוט האיסור, והתערובת כולה מותרת (עיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' ק"ט סעי' א'). מספר שאלות מרתקות שהוצגו בפני גדולי הדורות, יסייעו בידינו לחדד את הגדרת הכלל "ביטול ברוב".

חוטי ציצית כשרים ופסולים שהתערבו: בעל ה"עונג יום טוב" (סי' ד') נשאל, כיצד יש לנהוג בערימת חוטי ציצית, זהים לחלוטין זה לזה, אשר רובם נטוו "לשמה" כדת וכדין, לשם מצוות ציצית, (ראה "שולחן ערוך" או"ח סי' י"א סעי' א'), ומיעוטם פסולים לשימוש מאחר שנעשו שלא כדין. האם גם במקרה זה נאמר, כי התערובת כולה מותרת לשימוש, מאחר שחוטי הציצית הפסולים בטלים ברוב החוטים הכשרים.

מצה שלא "לשמה" שהתערבה בחבילת מצות מהודרות: אל רבינו הגאון רבי נפתלי צבי מואלאזין זצ"ל (שו"ת "משיב דבר" או"ח סי' ל"ד) הורצה שאלה חמורה, כיצד יש להתייחס לערימת מצות שנאפו "לשמה", ובתום העבודה המאומצת התברר, כי בטעות השתרבבה לערימת המצות המהודרות מצה אחת שנאפתה שלא לשמה. הניתן לקבוע, כי המצה הסוררת בטלה ברוב המצות וכולן ראויות לקיים בהן את מצוות אכילת מצה בליל הסדר?

אתרוג פסול שהתערב בערימת אתרוגים מהודרים: ואילו הגרשי"ז זצ"ל, רבה של קזימירוב (הובא ב"שערי יושר" שער ג' פרק ט"ו), הוטרד בגין עשרות אתרוגים יקרים שכשרותם הוטלה בספק. מעשה שהיה כך היה. פיטם של אתרוג מהודר ויפה, נשר ממנו לפתע פתאום, ולפיכך הוא נפסל. לאחר מכן התגלגל האתרוג לקופסת אתרוגים שמעולם לא היו בעלי פיטם, ולפיכך חסרונו אינו פוסל אותם לקיום המצווה. האם ניתן להשתמש באתרוגים אלו אם לאו?

ביטול ברוב מקנה הגדרה חדשה למיעוט? שלשה מקרים אלו, המייצגים שלל שאלות דומות בספרי ההלכה, דורשים מאיתנו לחדור לשורש הכלל "ביטול ברוב". הספק העומד בפנינו הוא, אם "ביטול ברוב" מסוגל לייצר דינים חדשים, או שמא בכוחו לסלק דינים ישנים בלבד. כלומר, עד כה ידענו, כי מאכל אסור שנפל לתוך מאכל היתר והתערב בו, מאבד את איסורו - אם הוא מיעוט - מדין "ביטול ברוב", ולאחר שנסתלק איסורו, הוא מותר באכילה. יש, איפוא, לשים לב! לא הטלנו דין "היתר" על המאכל האסור, כי אם סילקנו ממנו את האיסור בלבד, וממילא הוסרה המניעה לאוכלו. אולם, בשלשת המקרים שהוצגו לעיל, אנו מבקשים להטיל דין חדש על המיעוט האסור. ברצוננו להתייחס אל האתרוג הפסול כאל אתרוג כשר, אנו מנסים להעניק דין לשמה למצה שלא

נאפתה לשמה, ועז חפצנו להקנות לחוטי הציצית הפסולים, דיני כשרות שמעולם לא היו להם.

בשאלה זו נחלקו הפוסקים. בעל ה"עונג יום טוב" קבע, כי אכן, "ביטול ברוב" שולל דינים ישנים, אך אין בכוחו להטיל דינים חדשים, לעומתו, הנצי"ב פסק - "אחרי רבים להטות" - בכל מקרה, גם לייצר דינים חדשים! [נעי"י ב"שערי יושר" שהרחיב בעניין זה].

דף צט/ב והלכתא אין בגידין בנותן טעם

טעמו של גיד הנשה

"והלכתא אין בגידין בנותן טעם". מסקנה זו חותמת דיון ארוך בגמרא אם גיד הנשה נושא בקרבו טעם, אם לאו [ראה ב"מאורות הדף היומי" קידושין דף סו/ב, מאמר "מחלוקת במציאות, הכיצד?"]. כלומר, בשונה ממאכלים אסורים שהתבשלו עם מאכלים אחרים, גיד הנשה אינו אוסר את המאכלים שבהם התבשל, משום שהוא נטול טעם וממילא, טעמו לא התערב במאכל.

הנקודה הראשונה שעליה עומדים לומדי הגמרא היא, הלא למדנו (פסחים כד/ב), כי אין לוקים על אכילת דבר שאין דרך לאוכלו, וכגון, האוכל חֶלֶב חי שאינו מבושל, פטור ממלקות. מעתה, מאחר שגיד הנשה נטול טעם, אין דרך לאוכלו, ומדוע האוכלו לוקה נעי"י רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח הל' ב'. ובכן, אכן, איסור גיד הנשה הוא חידוש מיוחד שבתורה, והוא איסור אכילה יוצא מן הכלל, כלשון הגמרא (לעיל צב/ב) "עץ הוא והתורה חייבה עליו".

[נעי"י ב"פרי מגדים" פתיחה כוללת להל' פסח ח"ב סי' ב', שאם אכל שלא כדרך, פטור]. ומכאן, להלכה שכתב הרמב"ם, והעסיקה רבים מרבנותינו האחרונים. הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ח הל' ו') פסק, כי האוכל גיד הנשה של נבילה "חייב שתים", שהרי עבר בבת אחת על שני איסורים, גיד הנשה ונבילה. התמיהה המתבקשת היא, מדוע האוכל גיד הנשה של נבילה עובר גם על איסור נבילה. הלא ברור לכל, כי אם גיד הנשה לא היה אסור באכילה, אדם זה לא היה מתחייב במאומה, גם לא על אכילת נבילה, משום שאין דרך לאכול את גיד הנשה. יש, איפוא, להבין, כיצד איסור גיד הנשה גורר בעקבותיו את איסור נבילה.

אחרונים רבים מתרצים (נעי"י "אור שמח" שם, "כרתי ופלתני" סי' ס"ה ס"ק ב'), שמאחר שהתורה מתייחסת לאכילתו בכך שהיא מענישה אותו על אכילת גיד הנשה, הרי שאכילה זו נחשבת כאכילה למרות מוזרותה, ומשכך, הוא עובר על איסור נבילה.

בעל "מנחת חינוך" (מצווה רפ"א אות ז') מיישב שאלה זו באופן הבא. כאשר יהודי אוכל דבר מה שאין רגילות לאוכלו, איננו טוענים כי בעצם אכילתו הוא הראה שמבחינתו הוא מבצע פעולת אכילה לכל דבר ועניין, זאת, משום ש"אחזוקי איניש ברשעא לא מחזקינן", היינו: אין לקבוע על אדם שהוא רשע, כל עוד איננו יודעים שאכן כך הוא הדבר. לפיכך, בשעה שאנו רואים יהודי אוכל חֶלֶב חי, אנו תולים כי הוא אינו מחשיב את החֶלֶב, מאחר שאם היה מחשיבו בוודאי לא היה אוכלו כדי לא לעבור על איסור, ואדרבה, הוא אוכל אותו, משום שאינו נחשב בעיניו...

פלפול זה אינו קיים באדם האוכל גיד הנשה, שהרי עניינו תחונה בו באוכלו גיד הנשה האסור מן התורה בכל מקרה, גם אם אין מחשיבים את אכילתו. משכך, באכילתו זו הוא מחשיב את המאכל ומתייחס אליו כאל דבר אכיל, ובכך הוא הכשיר במו ידיו את הקרקע לאיסור נבילה [נעי"י שםבס את הדברים ע"פ הרמב"ם בהל' שבועות פ"ה הל' ה', כפי הלח"מ]. ה"מנחת חינוך" מסיים, כי הוא אמר חידוש זה בצעירותו לפני גדולי ישראל שקילסוהו על דבריו [נעי"י שם בהגהות על מנח"י, במה שנחלקו האחרונים על דבריו].

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

בשורה משמחת לתושבי פתח תקוה

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור בנושאים

אקטואליים בדף היומי

בביהכנ"ס המרכזי

של מרכז רפואי "רבין" (בלינסון)

בכל יום חמישי

בין השעות 12:45-13:25

ע"י מגיד השיעור

הרב אשר לבי שליט"א

מרבני בית מדרשו

תפילת מנחה לאחר השיעור

★ ★ ★

זמני השיעור הקבוע בדף היומי

בביהכנ"ס הנ"ל השתנו והם מעתה

בין השעות 12:45-13:25

צוות בית החולים

ותושבי האיזור מוזמנים

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

הודעה חשובה

מגיד שיעור המעוניינים

בלקט העצות והשו"ת

מגדולי ישראל

שחולקו בכנס הארצי

למגיד השיעורים

שהתקיים ביום ה' האחרון

יפנו לטל' 03-6164725

לעילוי נשמת

מרת עטיל לנגזם ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' אייר תשי"מ

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י נכדה דב יצחק

פרידברג שיחיה - אנטוורפן

לעילוי נשמת

מרת דבורה רחל הפסקה ע"ה

ב"ר דוד יהודה בנט ז"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י משפחות

הפסקה אופק ואהרונ ישיחי

בחר דף גמרא

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל שיום הזיכרון שלהם
חל בחודשים: תמוז, אב, אלול, תשרי וחשוון

בדף הגמרא מהדורת "נר תמיד"

מסכתות: בכורות, ערכין ותמורה.

4600 לומדי השיעורים בדף היומי ילמדו לעילוי

הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא,

ויקוים בה:

"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"

לפרטים והרשמה ניתן לפנות ליוסי הלפרין במשרדי "מאורות הדף היומי"

טלפון: 03-6164725 פקס: 03-5780243